

2019-12-13

502-4459-2019

Avdelningen för Natur och Klimat
Therese Stenholm Asp
010-22 40 200

Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Yttrande remiss SOU 2019:22 – Länsstyrelsen Blekinge

Sveriges miljöövervakning - dess uppgift och organisation för en god miljöförvaltning

Länsstyrelserna i Sverige har inbjudits att senast den 20 december 2019 inkomma med synpunkter till Miljödepartementet på den utredning som haft i uppdrag att göra en översyn av den svenska miljöövervakningen och föreslå dels en lämplig avgränsning i förhållande till närliggande verksamheter, dels förändringar för att bättre möta framtida behov.

Länsstyrelsen Blekinge har fokuserat på att lämna synpunkter på kapitel 10 och 18.

10 Länsstyrelsernas miljöövervakning

Koppling mellan miljöövervakning och miljömålsuppföljning (kap 10:2:1)

Länsstyrelsen Blekinge instämmer i att miljöövervakning är en viktig källa till data för miljömålsuppföljningen, men att det finns ett stort behov av att se över hur den befintliga miljöövervakningen kan användas på ett bättre sätt i miljömålsuppföljningen. Samma sak gäller för flera andra områden med bättre samordning där lätt tillgängliga data av god kvalitet från miljöövervakning kan ge vinster för flera områden.

18.8 Åtgärder för en förbättrad strategisk styrning

Strategisk plan (kap 18.8.2)

Länsstyrelsen Blekinge delar utredarens syn på miljöövervakningens roll som ett strategiskt viktigt instrument i Sveriges miljöarbete. Den strategiska plan som föreslås bedömer länsstyrelsen som en viktig del för att åstadkomma den överblick och den styrning av miljöövervakningen som saknas idag.

Miljöövervakning kräver långsiktighet, vilket även påpekas i utredningen. Länsstyrelsen Blekinge anser därför att en strategisk plan som sträcker sig över fyra år är för kort tid och ser hellre en plan som stäcker sig över en längre period med återkommande uppföljningar och revideringar. Planen bör upprättas och revideras med hänsyn till de för miljöövervakningen relevanta EU-direktiv som införts i svensk lagstiftning och de regionala miljöövervakningsprogram som revideras vart sjätte år.

Inrättande av ett Miljöövervakningsråd (kap 18.8.3)

Miljöövervakningen är central för bedömningar av hela miljöpolitikens måluppfyllelse och genererar viktiga underlag för samhällsutvecklingen. För att bättre leva upp till detta instämmer Länsstyrelsen Blekinge i att det behövs en tydligare strategisk styrning och en bättre samordning av miljöövervakningen. Länsstyrelsen Blekinge anser att en

2019-12-13

502-4459-2019

organisationsförändring av något slag behövs för att öka samordningen av de statliga myndigheter som ansvarar för och utför miljöövervakning så att miljöövervakningens roll stärks i samhället. Inrättande av ett Miljöövervakningsråd kan utgöra en sådan organisationsförändring om rådet görs tillräckligt effektivt och verkningsfullt.

Det är viktigt att rådet får ett tydligt uppdrag och mandat där det klargörs vilka ramar rådet har att agera inom. De föreslagna uppgifterna för ett Miljöövervakningsråd är omfattande och uppdraget blir stort. Med tanke på rådets breda uppdrag behöver det säkerställas att även dess sekretariat har en bred kompetens. Det är viktigt att även det som framkommer i vattenförvaltningsutredningen vad gäller den vattenrelaterade miljöövervakningen beaktas av ett eventuellt Miljöövervakningsråd och i den strategiska planen. Miljöövervakningsrådets förhållande till andra råd och grupper (som exempelvis Strategiska miljömålsgruppen och Miljöinformationsrådet som har angränsande uppdrag) behöver också klargöras. Länsstyrelsen Blekinge ser det som positivt att det föreslagna rådet får en bred kompetens vilket borgar för att ett ökat helhetsperspektiv. Det är viktigt att länsstyrelserna blir representerade i en sådan organisation, vilket föreslagits av utredningen. Länsstyrelserna har en viktig roll, inte bara som utförare av regional miljöövervakning, utan också som samordnare av miljöövervakningen inom länet och som en länk mellan den nationella och kommunala/lokala nivån.

Samordna miljöövervakningen med miljö kvalitetsmålen

Utredningen beskriver miljöövervakningens betydelse som underlag för miljömålsuppföljningen och kopplingen mellan de två uppdragen. Några specifika förslag för att stärka samverkan mellan miljöövervakning och miljömålsuppföljning ges däremot inte. Detta är dock något länsstyrelserna och andra myndigheter kan arbeta mer för inom ramen för de uppdrag som finns och också något som kan stärkas av en organisationsförändring som tar ansvar för samordningen. Länsstyrelsen Blekinge vill i sammanhanget påtala vikten av att nya miljömålsindikatorer ska kunna etableras då nya miljöövervakningsdata av betydelse finns tillgängliga. De kärnindikatorer som finns på Sverigemiljömål.se behöver kunna kompletteras med andra indikatorer för miljömålsuppföljningen.

18.9 En utvecklad myndighetsstyrning

Ändring av förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion (kap 18.9.1, 18.9.3)

Länsstyrelsen Blekinge ställer sig bakom förslaget att det anges i länsstyrelseinstruktionen att länsstyrelsen är ansvarig för miljöövervakning och ska samordna den regionala miljöövervakningen i länet.

Miljöövervakning är en viktig uppgift för länsstyrelserna som pågått under lång tid och ett tydligt ansvar för detta i länsstyrelseinstruktionen har efterfrågats. Det är därför viktigt att länsstyrelsernas ansvar för miljöövervakningen nu tydliggörs med en förändring av länsstyrelseinstruktionen på motsvarande sätt som lyfts för andra myndigheter under kapitel 18.15. Den regionala miljöövervakningen används idag för att beskriva tillståndet i miljön, följa upp miljömålen regionalt och nationellt, belysa effekter av åtgärder, ge bedömningsunderlag mot nationell och internationell lagstiftning, ge underlag för regionala och nationella åtgärder samt för att ge underlag till samhällsplanering inom länet. För att ta till vara och optimera övervakningen inom länet är samordningen av olika aktörer av stor betydelse. I uppdraget ingår även att arbeta för att insamlade data är av hög kvalitet och att data lagras på ett sådant sätt att de kan användas för olika syften. Det är viktigt att finansieringen av länsstyrelsernas miljöövervakning motsvarar behovet som det regionala ansvaret innebär.

Konsekvensbedömningar av ny EU-lagstiftning (kap 18.9.4)

Länsstyrelsen Blekinge instämmer i utredningens slutsatser om att konsekvenser av ny EU-lagstiftning måste analyseras med avseende på behovet av ny övervakning så att inte nya krav

2019-12-13

502-4459-2019

stjälper den befintliga verksamheten. Ett sådant exempel med krav på övervakning är förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

18:10 Miljöövervakning inom olika områden

Länsstyrelsen Blekinge ser positivt på de förslag utredaren ger då det skulle skapa förutsättningar för en bra överblick över den miljöövervakning som görs i Sverige samt ge ett underlag till en bättre prioriteringsgrund vad gäller vilken övervakning som idag saknas.

18.11 Datavårdskap

Datavärdarnas ansvar och uppgifter behöver förtydligas och samordningen behöver öka (kap 18.11.1)

Länsstyrelsen Blekinge ställer sig bakom de förbättringar av nationella datavårdskap och datahantering som utredningen föreslår ska genomföras. Det finns ett stort behov av ett samlat, välstrukturerat och tillgängligt dataunderlag som säkras i ett överskådligt och långsiktigt nationellt system. Lätt tillgängliga data är en viktig demokratifråga. Det är därför viktigt att datavårdskap och datahantering ingår som en stabilt finansierad grundpelare i den strategiska planen som utredningen föreslår.

Länsstyrelsen stödjer vidare föreslaget i utredningen om att uppdraget till datavärddar bör ske via instruktion, förordning eller motsvarande, för att få en tydligare långsiktighet i verksamheten. Likaså är det lämpligt att staten följer upp och utvärderar datavärddar. Uppdraget till respektive datavärd behöver vara väl definierat och förankrat för att få en långsiktig säkerställd verksamhet. Det ska vara tydligt för båda parter vad som ingår i uppdraget och vad som förväntas av datavärden.

Utredningen föreslår att samordning av datavårdskap säkerställs genom att en myndighet utses för detta. Denna samordnande myndighet föreslås bli Naturvårdsverket. Länsstyrelsen Blekinge anser att det är viktigt att Havs- och vattenmyndighetens kompetens på detta område tas till vara i ett sådant samordningsuppdrag.

Länsstyrelserna bör involveras tidigt i processen att utse datavårdskap

Att etablera nya datavärddar är en lång process och det är flera insamlade datamängder som idag väntar på att en nationell datavärd finns etablerad. Processen för att utse datavärddar behöver bli snabbare, tydligare och de som samlar in och använder miljöövervakningsdata - som länsstyrelserna - bör involveras i ett tidigt skede.

Användarvänligheten behöver öka (kap 18.11.3)

Länsstyrelsen Blekinge instämmer i utredningens förslag att användarvänligheten behöver öka. Idag tas ofta en orimlig tid i anspråk för rapportering till datavärd. En ökad användarvänlighet är dock ingen garanti för att samtliga aktörer börjar rapportera sina data till nationell datavärd. Här behövs ytterligare styrmedel, motivation och kunskapsstöd till olika aktörer för att öka inrapportering och säkerställd kvalitet.

Ökad tydlighet om data från kommuner och verksamhetsutövare (kap 18.11.4)

Länsstyrelsen Blekinge stödjer utredarens uppmaning att Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och SGU utvecklar handledningar för vilka data som staten vill använda i miljöövervakningssystemet. Detta bör kompletteras med ett uppdrag om att ta fram tydliga nationella vägledningar kring vilka krav som bör ställas på recipientkontrollen (RK) och den

2019-12-13

502-4459-2019

samordnade recipientkontrollen (SRK) för olika typer av verksamheter, inklusive areella näringar såsom vattenkraft och skogsbruk. Det är viktigt att datavärddar har möjlighet att ta in denna typ av data för att få en samlad bild över den miljöövervakning som sker. För att länsstyrelserna ska kunna ge efterfrågat stöd och vägledning till kommunerna kan ytterligare resurser behöva tilldelas länsstyrelserna för att stötta kommunerna.

18.14 Forskning och möjligheter att upptäcka nya miljörisiker

Länsstyrelsen Blekinge anser att det är positivt att forskningens roll inom miljöövervakningen stärks genom utlysning av riktade forskningsmedel för att utveckla nya metoder eller göra fördjupade - med fördel programöverskridande - analyser och utvärderingar av de data som miljöövervakningen genererat. Här bör länsstyrelserna beredas möjlighet att sitta med i referensgrupper så att data som genereras inom regional och lokal miljöövervakning även tas med i utvärderingarna samt att resultaten från metodutveckling också blir tillämpbara inom den regionala miljöövervakningen.

18.16 Statens finansiering av miljöövervakning behöver renodlas

Länsstyrelserna bör få anslag istället för bidrag (kap 18.16.2)

Länsstyrelsen Blekinge ställer sig bakom förslaget att renodla anslaget 1:2 till miljöövervakning och miljömålsuppföljning och anser att det föreslagna namnbytet för att markera detta är bra. Länsstyrelsen Blekinge ställer sig även bakom förslaget om att inrätta särskilda anslagsposter under 1:2 för miljömålsuppföljning och miljöövervakning. En direkt tilldelning av anslaget till länsstyrelserna innebär besparingar av administrativa resurser på centrala myndigheter samt effektiviserar och förenklar genomförandet. Jämför slutsatser i ”Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna”, RIR 2019:2. Det skulle underlätta om det till anslaget även knyts en möjlighet till anslagssparande och ett beställningsbemyndigande då miljöövervakning är en långsiktig verksamhet och därför är beroende av en långsiktigt hållbar finansiering för att kunna bygga upp en effektiv och ändamålsenlig verksamhet.

Behov av förstärkning av finansieringen till länsstyrelserna

Länsstyrelsernas miljöövervakning från anslaget 1:2 svarar enligt utredningen för endast drygt 3 procent av den totala statliga finansieringen av miljöövervakningen. Trots detta genomförs en stor mängd delprogram med hög kvalitet, ofta i form av gemensamma delprogram i samverkan mellan länsstyrelser och nationell miljöövervakning. Länsstyrelserna har också en viktig roll i att stödja och samla in data från andra aktörer i länet för att uppnå de effektivitetsvinster som utredningen påtalar ska nås då arbetet med dataflöden och datavärdskap är färdigt och på plats. Länsstyrelsernas miljöövervakningsmedel har legat på samma nivå i över tio år, vilket i praktiken har urholkat bidraget på grund av kostnadsökningar. Samtidigt har anslaget 1:2 totalt sett ökat betydligt. Bidraget har kommit sent under budgetåret, vilket försvårat arbetet och förkortat genomförandetiden. Små möjligheter att spara medel mellan år har också gett svårigheter att finansiera dyra sällanundersökningar.

Länsstyrelsen Blekinge anser att det för fortsatt genomförande och samordning av en relevant regional miljöövervakning behövs förstärkning av finansieringen till länsstyrelserna. Miljömålsdelen av de regionala medlen från 1:2 omfattar uppföljning, men också andra uppgifter i det regionala miljömålsuppdraget. Länsstyrelsesamverkan RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet) finansieras helt via 1:2. Detta har sitt stöd i regeringens proposition ”Svenska miljömål - för ett effektivare miljöarbete” (Prop. 2009/10:155) och måste även gälla framöver, annars behöver andra medel skjutas till för det regionala miljömålsuppdraget.

2019-12-13

502-4459-2019

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av funktionschef Alexander Von Buxhoeveden med Therese Asp och Eva Johansson som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar vi dina personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.